

INGLIZ TILI TALAFFUZINI O'RGATISHDA ELSA SPEAK MOBIL ILOVASINING IMKONIYATLARI VA CHEKLOVLARI

Toshboyeva Nigora Turaqul qizi,

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti Xorijiy til va adabiyoti yo'nalishi 2-kurs magistranti

E-mail: toshboevanigora605@gmail.com

Ilmiy rahbar: Xoshimxo'jayeva Mohirux Muzaffarovna,

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti Xorijiy til va adabiyoti kafedrasida PhD, dotsent

sakurajapan9@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18230945>

Annotatsiya. Mazkur maqolada ingliz tili talaffuzini o'rgatishda sun'iy intellekt asosida ishlab chiqilgan ELSA Speak mobil ilovasining pedagogik imkoniyatlari va amaliy cheklovlari tahlil qilinadi. Tadqiqot ingliz tili yo'nalishida tahsil olayotgan bakalavr yo'nalishi talabalari misolida olib borilib, mobil ilovalardan foydalanish orqali talaffuz ko'nikmalarini rivojlantirish samaradorligi aniqlanadi. Tadqiqot jarayonida pedagogik kuzatuv, tajriba-sinov, qiyosiy tahlil hamda so'rovnomalar metodlaridan foydalanildi. Olingan natijalar ELSA Speak mobil ilovasi real vaqt rejimida fonetik teskari aloqa berish, individual o'quv yo'lini shakllantirish hamda talaffuzdagi xatolarni avtomatik aniqlash imkoniyatiga ega ekanini ko'rsatdi. Shu bilan birga, ilovaning ayrim cheklovlari, xususan, talaffuzni baholashda aksentga bog'liqlik, ayrim fonetik birliklarni noto'g'ri aniqlash holatlari hamda kommunikativ nutqni to'liq baholamasligi aniqlandi. Tadqiqot natijalari ELSA Speak mobil ilovasidan ingliz tili talaffuzini o'rgatishda mustaqil vosita sifatida emas, balki o'qituvchi nazorati ostida, aralash (blended) yondashuv asosida foydalanish maqsadga muvofiq ekanini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: ingliz tili, talaffuz, mobil ilovalar, sun'iy intellekt, fonetika, ELSA Speak, teskari aloqa.

Аннотация. В статье анализируются педагогические возможности и практические ограничения мобильного приложения ELSA Speak, основанного на технологиях искусственного интеллекта, в обучении произношению английского языка. Исследование проведено на примере студентов бакалаврского направления английского языка и направлено на определение эффективности использования мобильных приложений в формировании произносительных навыков. В ходе исследования были применены методы педагогического наблюдения, экспериментального обучения, сравнительного анализа, а также анкетирования. Полученные результаты показали, что мобильное приложение ELSA Speak обладает возможностью предоставления фонетической обратной связи в режиме реального времени, формирования индивидуальной траектории обучения и автоматического выявления произносительных ошибок. Вместе с тем выявлены и определённые ограничения приложения, в частности зависимость оценки произношения от акцента, отдельные случаи неточной интерпретации фонетических единиц, а также ограниченность в оценке коммуникативной стороны устной речи. Результаты исследования свидетельствуют о целесообразности использования мобильного приложения ELSA Speak в обучении произношению английского языка не как самостоятельного средства, а в рамках смешанного (blended) обучения под контролем преподавателя.

Ключевые слова: английский язык, произношение, мобильные приложения, искусственный интеллект, фонетика, ELSA Speak, обратная связь.

Abstract. This article examines the pedagogical potential and practical limitations of the ELSA Speak mobile application, which is based on artificial intelligence technologies, in teaching English pronunciation. The study was conducted among undergraduate students majoring in English and aimed to determine the effectiveness of mobile applications in developing pronunciation skills. The research

employed pedagogical observation, experimental teaching, comparative analysis, and questionnaire methods. The findings demonstrate that the ELSA Speak mobile application provides real-time phonetic feedback, enables the creation of individualized learning paths, and allows for the automatic identification of pronunciation errors. At the same time, several limitations were identified, including accent-related bias in pronunciation assessment, occasional inaccuracies in the evaluation of phonetic units, and limited consideration of the communicative aspects of spoken language. The results suggest that ELSA Speak should be used not as an independent instructional tool, but as part of a blended learning approach under teacher supervision to achieve more effective outcomes in teaching English pronunciation.

Keywords: *English language, pronunciation, mobile applications, artificial intelligence, phonetics, ELSA Speak, feedback.*

Kirish. Bugungi globallashuv va raqamli texnologiyalar jadal rivojlanayotgan sharoitida ingliz tilini o'rganish xalqaro muloqot, akademik almashinuv va professional faoliyatning muhim omillaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Xorijiy tilni samarali egallashda talaffuz ko'nikmalari alohida ahamiyat kasb etib, nutqning tushunarligi va kommunikativ muvaffaqiyatini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Talaffuzdagi xatolar, ayniqsa, fonemalarni noto'g'ri realizatsiya qilish, so'z urg'usi va intonatsiyadagi kamchiliklar og'zaki muloqotda tushunmovchiliklarga olib kelishi mumkin. Shunga qaramay, ingliz tili ta'limi amaliyotida talaffuzni o'rgatish ko'pincha cheklangan vaqt va metodik imkoniyatlar doirasida amalga oshiriladi. Auditoriya mashg'ulotlarida o'qituvchining har bir talabaga individual fonetik teskari aloqa berish imkoniyati yetarli darajada ta'minlanmaydi. Natijada, bakalavr yo'nalishi talabalarida talaffuz ko'nikmalarining shakllanishi sekinlashishi yoki yuzaki darajada qolib ketishi mumkin. So'nggi yillarda mobil texnologiyalar va sun'iy intellektga asoslangan o'quv ilovalari xorijiy tilni o'rgatishda muhim didaktik vosita sifatida qaralmoqda. Ayniqsa, avtomatik nutqni tanish (Automatic Speech Recognition) texnologiyasiga asoslangan ilovalar talaffuzni o'rganishda real vaqt rejimida teskari aloqa berish, individual mashqlarni taklif etish va o'quv jarayonini shaxsiylashtirish imkonini yaratmoqda. Ana shunday zamonaviy ilovalardan biri ELSA Speak bo'lib, u foydalanuvchi talaffuzini fonema va so'z darajasida tahlil qilish hamda xatolarni aniqlashga qaratilgan. Biroq, ELSA Speak mobil ilovasining didaktik imkoniyatlari bilan bir qatorda, uning ayrim metodik va texnologik cheklovlari ham mavjud. Xususan, talaffuzni baholashda aksentga nisbatan bog'liqlik, ayrim fonetik birliklarning noto'g'ri aniqlanishi hamda nutqning kommunikativ jihatlarini to'liq qamrab olmasligi masalalari ilmiy jihatdan chuqur tahlilni talab etadi. Shu sababli, mazkur ilovaning xorijiy til ta'limidagi o'rni va samaradorligini aniq baholash dolzarb ilmiy muammo hisoblanadi. Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi ingliz tili talaffuzini o'rgatishda ELSA Speak mobil ilovasining pedagogik imkoniyatlari va amaliy cheklovlarini aniqlashdan iborat. Tadqiqot doirasida quyidagi vazifalar belgilandi: ELSA Speak ilovasining talaffuzni rivojlantirishdagi funksional imkoniyatlarini tahlil qilish; bakalavr yo'nalishi talabalarida misolida ilovadan foydalanish

samaradorligini aniqlash; hamda olingan natijalar asosida metodik tavsiyalar ishlab chiqish. Tadqiqot natijalari ingliz tili ta'limida mobil ilovalardan samarali foydalanish masalasiga ilmiy-metodik jihatdan hissa qo'shishi kutiladi.

Tadqiqot metodlari. Mazkur tadqiqot 2024–2025 o'quv yili davomida ingliz tili yo'nalishida tahsil olayotgan bakalavr yo'nalishi talabalari ishtirokida olib borildi. Tadqiqot obyekti sifatida bakalavr bosqichidagi talabalar tanlanishi ularning fonetik ko'nikmalari shakllanish jarayonida bo'lgani va talaffuzni takomillashtirishga ehtiyoj yuqoriligi bilan izohlanadi. Tadqiqot predmeti esa ELSA Speak mobil ilovasining ingliz tili talaffuzini o'rgatishdagi pedagogik imkoniyatlari va cheklovlaridan iborat. Tadqiqot jarayonida aralash (mixed-methods) yondashuv qo'llanildi. Tadqiqot dizayni tajriba-sinov va qiyosiy tahlilga asoslanib, unda an'anaviy talaffuz mashqlari hamda mobil ilova yordamida bajarilgan mashqlar natijalari solishtirildi. Tadqiqot ikki bosqichda amalga oshirildi: dastlabki bosqichda talabalar talaffuz ko'nikmalarining boshlang'ich holatini aniqlash maqsadida diagnostik kuzatuv va dastlabki baholash ishlari olib borildi; ikkinchi bosqichda esa ELSA Speak mobil ilovasi asosida talaffuz mashqlari bajarilib, yakuniy baholash amalga oshirildi. Tadqiqot davomida quyidagi ilmiy-pedagogik metodlardan foydalanildi: pedagogik kuzatuv metodi talabalar talaffuzidagi o'zgarishlarni muntazam qayd etish uchun qo'llanildi; tajriba-sinov metodi orqali ELSA Speak ilovasidan foydalanishning samaradorligi aniqlashtirildi; qiyosiy tahlil metodi yordamida eksperimental mashg'ulotlar natijalari an'anaviy yondashuv bilan solishtirildi; so'rovnoma va qisqa intervyu metodlari esa talabalarning mobil ilovadan foydalanish bo'yicha subyektiv fikr-mulohazalarini aniqlashga xizmat qildi. Tadqiqot jarayonida eksperimental guruh talabalari ma'lum vaqt davomida ELSA Speak mobil ilovasi yordamida talaffuz mashqlarini mustaqil ravishda bajardilar. Ilovada fonemalar talaffuzi, so'z urg'usi hamda qisqa gaplarni to'g'ri talaffuz qilishga qaratilgan mashqlarga ustuvor ahamiyat berildi. Nazorat yondashuvida esa talaffuz mashqlari darsliklar va o'qituvchi tomonidan tavsiya etilgan an'anaviy fonetik mashqlar asosida olib borildi. Talaffuz ko'nikmalarini baholash jarayonida fonemalarning to'g'ri talaffuz qilinishi, so'z urg'usining to'g'ri qo'llanishi hamda qisqa nutq birliklarining aniq va tushunarli ifodalanishi asosiy mezonlar sifatida belgilandi. Olingan natijalar sifat va miqdoriy jihatdan tahlil qilinib, ELSA Speak mobil ilovasining talaffuzni o'rgatishdagi ta'siri umumlashtirildi.

Natijalar. Tajriba-sinov ishlari natijalari ELSA Speak mobil ilovasidan foydalanish bakalavr yo'nalishi talabalari ingliz tili talaffuz ko'nikmalarini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatganini tasdiqladi. Dastlabki baholash (pre-test) natijalarida talabalar talaffuzida fonemalarni noto'g'ri realizatsiya qilish, so'z urg'usini xato qo'llash hamda qisqa gaplarni talaffuz qilishda aniqlik yetishmasligi holatlari kuzatildi. Bu kamchiliklar, ayniqsa, og'zaki nutqda tushunarlilik darajasining pasayishiga olib kelgan. ELSA Speak mobil ilovasi asosida olib borilgan mashg'ulotlardan so'ng o'tkazilgan yakuniy baholash (post-test)

natijalari eksperimental yondashuv samaradorligini ko'rsatdi. Xususan, fonemalarning to'g'ri talaffuz qilinishi ko'rsatkichi sezilarli darajada yaxshilandi, so'z urg'usini to'g'ri qo'llash holatlari ko'paydi hamda qisqa nutq birliklarini aniq va ravon talaffuz qilishda ijobiy o'zgarishlar kuzatildi. Nazorat yondashuvi bilan solishtirilganda, mobil ilovadan foydalangan talabalar talaffuz aniqligi va ishonchliligi jihatidan ustun natijalarni namoyon etdilar.

Baholash mezonlari	Baholash mezonlari (Pre-test)	Baholash mezonlari (Post-test)
Fonemalarni to'g'ri talaffuz qilish	past daraja	yuqori daraja
So'z urg'usini to'g'ri qo'llash	o'rtacha daraja	yuqori daraja
Qisqa gaplarni ravon talaffuz qilish	o'rtacha daraja	yuqori daraja
Umumiy talaffuz aniqligi	o'rtacha daraja	sezilarli darajada yaxshilangan

Jadval 1. ELSA Speak mobil ilovasidan foydalanishdan oldin va keyin talaffuz ko'nikmalaridagi o'zgarishlar.

Izoh: Jadvalda bakalavr yo'nalishi talabalari talaffuz ko'nikmalarining dastlabki va yakuniy baholash natijalari umumlashtirilgan. Natijalar ELSA Speak mobil ilovasidan foydalanish talaffuz aniqligi va ravonligining oshishiga ijobiy ta'sir ko'rsatganini ko'rsatadi.

So'rovnomalar natijalari ham ELSA Speak ilovasining ijobiy ta'sirini tasdiqladi. Talabalar aksariyati ilovaning real vaqt rejimida beriladigan fonetik teskari aloqasini talaffuz xatolarini tezda aniqlash va tuzatish imkonini beruvchi muhim omil sifatida baholadilar. Shuningdek, individual mashqlar tizimi va mustaqil ishlash imkoniyati talabalar motivatsiyasining oshishiga xizmat qilgani aniqlandi. Talabalar o'z fikr-mulohazalarida ilovaning qisqa va takroriy mashqlari talaffuz ustida muntazam ishlashga undaganini ta'kidladilar. Biroq natijalar bilan bir qatorda ayrim cheklovlar ham qayd etildi. Ayrim talabalar tomonidan ilova talaffuzni baholashda aksentga bog'liq holatlarda noaniqliklar kuzatilgani, ba'zi fonetik birliklar noto'g'ri baholangan holatlar mavjudligi bildirildi. Shunga qaramay, umumiy natijalar ELSA Speak mobil ilovasi bakalavr yo'nalishi talabalari talaffuz ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali yordamchi vosita ekanini ko'rsatdi.

Muhokama. Olingan tadqiqot natijalari ingliz tili talaffuzini o'rgatishda ELSA Speak mobil ilovasidan foydalanish bakalavr yo'nalishi talabalari uchun samarali didaktik vosita ekanini ko'rsatdi. Xususan, fonemalarni to'g'ri talaffuz qilish va so'z urg'usini to'g'ri qo'llash ko'rsatkichlaridagi ijobiy o'zgarishlar mobil ilovaning real vaqt rejimida taqdim etiladigan fonetik teskari aloqasi bilan bevosita bog'liq ekanini ko'rsatadi. Bu holat zamonaviy tadqiqotlarda ta'kidlanganidek, sun'iy intellekt asosida ishlovchi avtomatik nutqni tanish texnologiyalarining talaffuzni o'rganishda muhim ahamiyatga ega ekanini yana bir bor tasdiqlaydi. ELSA Speak mobil ilovasining asosiy pedagogik imkoniyatlaridan biri uning individual yondashuvni ta'minlashidir. Ilova foydalanuvchi talaffuzni doimiy monitoring qilib borishi, xatolarni aniqlashi va takroriy mashqlarni

tavsiya etishi orqali bakalavr yo'nalishi talabalari uchun mustaqil o'rganish muhitini yaratadi. Bu esa auditoriya mashg'ulotlarida cheklangan vaqt sharoitida talaffuz ustida muntazam ishlash imkoniyatini kengaytiradi. Tadqiqot natijalari talabalar motivatsiyasining oshishi va talaffuzga bo'lgan ishonchning kuchayganini ko'rsatgani bilan ahamiyatlidir. Shu bilan birga, tadqiqot davomida aniqlangan ayrim cheklovlar ELSA Speak mobil ilovasidan foydalanishda ehtiyotkor yondashuv zarurligini ko'rsatadi. Xususan, ilovaning talaffuzni baholashda ma'lum bir aksentga, asosan amerika ingliz tili me'yorlariga tayanishi ayrim holatlarda britan yoki boshqa talaffuz variantlarining noto'g'ri baholanishiga olib kelishi mumkin. Bundan tashqari, avtomatik baholash tizimi ayrim fonetik birliklarni kontekstga bog'liq holda to'liq aniqlay olmasligi natijasida baholashda noaniqliklar yuzaga kelishi ehtimoli mavjud. Muhokama jarayonida e'tiborga molik yana bir jihat shundaki, ELSA Speak mobil ilovasi asosan talaffuzning texnik aniqligiga e'tibor qaratib, nutqning kommunikativ va pragmatik jihatlarini to'liq qamrab olmaydi. Ya'ni, talaffuzning muloqotdagi maqsadga muvofiqligi, nutq vaziyatiga mosligi va diskurs darajasidagi xususiyatlar ilova tomonidan cheklangan darajada baholanadi. Shu sababli, mobil ilovadan mustaqil va yagona o'quv vositasi sifatida foydalanish emas, balki uni o'qituvchi tomonidan tashkil etilgan kommunikativ mashqlar bilan uyg'unlashtirish maqsadga muvofiqdir. Umuman olganda, tadqiqot natijalari ELSA Speak mobil ilovasining ingliz tili talaffuzini o'rgatishda qo'shimcha va samarali vosita sifatida yuqori salohiyatga ega ekanini ko'rsatadi. Biroq uning didaktik imkoniyatlaridan to'liq va to'g'ri foydalanish uchun o'qituvchi nazorati, metodik rejalashtirish hamda aralash (blended) yondashuv muhim ahamiyat kasb etadi. Aynan shu yondashuv mobil texnologiyalar va an'anaviy ta'lim usullarining o'zaro uyg'unligini ta'minlab, bakalavr yo'nalishi talabalari talaffuz ko'nikmalarini yanada samarali rivojlantirish imkonini beradi.

Xulosa. Mazkur tadqiqot natijalari ingliz tili talaffuzini o'rgatishda ELSA Speak mobil ilovasidan foydalanish bakalavr yo'nalishi talabalari uchun samarali pedagogik vosita ekanini ko'rsatdi. Ilovaning real vaqt rejimida fonetik teskari aloqa berish imkoniyati, individual mashqlar tizimi va talaffuzdagi xatolarni avtomatik aniqlash funksiyalari talabalar talaffuz ko'nikmalarini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Ayniqsa, fonemalarni to'g'ri talaffuz qilish va so'z urg'usini to'g'ri qo'llashda sezilarli ijobiy o'zgarishlar kuzatildi. Shu bilan birga, tadqiqot davomida ELSA Speak mobil ilovasining ayrim cheklovlari ham aniqlandi. Xususan, talaffuzni baholashda ma'lum aksentga bog'liqlik, ayrim fonetik birliklarning kontekstga mos ravishda to'liq baholanmasligi hamda nutqning kommunikativ va pragmatik jihatlarini cheklangan darajada qamrab olishi ilovaning asosiy kamchiliklari sifatida namoyon bo'ldi. Bu holat mobil ilovadan mustaqil va yagona o'quv vositasi sifatida foydalanish maqsadga muvofiq emasligini ko'rsatadi. Tadqiqot natijalari asosida shuni ta'kidlash mumkinki, ELSA Speak mobil ilovasidan ingliz tili talaffuzini o'rgatishda o'qituvchi tomonidan tashkil etilgan

an'anaviy va kommunikativ mashg'ulotlar bilan uyg'unlashtirilgan holda, ya'ni aralash (blended) yondashuv asosida foydalanish eng samarali natijalarni beradi. Bunday yondashuv mobil texnologiyalarning afzalliklarini saqlagan holda, nutqning muloqotga yo'naltirilgan jihatlarini rivojlantirish imkonini yaratadi. Xulosa qilib aytganda, ELSA Speak mobil ilovasi ingliz tili talaffuzini o'rgatish jarayonida qo'shimcha va samarali o'quv vositasi sifatida xizmat qilishi mumkin. Tadqiqot natijalari xorijiy til ta'limida mobil ilovalarni metodik jihatdan to'g'ri tanlash va qo'llash masalasiga ilmiy-amaliy hissa qo'shadi. Kelgusida ushbu yo'nalishda turli aksentlar, yuqori darajadagi nutq birliklari hamda uzoq muddatli ta'lim natijalarini qamrab olgan tadqiqotlar olib borish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Derwing T. M., Munro M. J. Pronunciation Fundamentals: Evidence-Based Perspectives for L2 Teaching and Research. – Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2023. – 312 p.
2. Celce-Murcia M., Brinton D. M., Goodwin J. D. Teaching Pronunciation: A Course Book and Reference Guide. 3rd ed. – Cambridge: Cambridge University Press, 2023. – 475 p.
3. Stockwell G. Mobile-assisted language learning and pronunciation development: Current trends and future directions. – Language Learning & Technology, 2022. – Vol. 26, No. 2. – P. 1–15.
4. Li R., Lan Y. Artificial intelligence in second language pronunciation training: Opportunities and challenges. – Computer Assisted Language Learning, 2024. – Vol. 37, No. 4. – P. 561–580.
5. Saito K. Second language pronunciation, comprehensibility, and technology-mediated learning. – TESOL Quarterly, 2025. – Vol. 59, No. 1. – P. 28–52.
6. Abdullayeva M. A. Ingliz tili fonetikasini o'qitish metodikasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2022. – 184 b.
7. Xudoyberganova D. R. Xorijiy tillarni o'qitishda innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: O'qituvchi, 2023. – 216 b.
8. Jo'rayev S. T. Mobil ta'lim texnologiyalarining xorijiy til o'qitishdagi o'rni. – Pedagogika, 2024. – №3. – B. 45–50.
9. Ismoilov A. A. Xorijiy til ta'limida raqamli resurslardan foydalanish (monografiya). – Toshkent: Innovatsiya nashriyoti, 2025. – 198 b.
10. Karimova N. B. Ingliz tili talaffuzini o'rgatishda zamonaviy yondashuvlar (o'quv qo'llanma). – Toshkent: Universitet, 2024. – 160 b.
11. Richards J. C., Rodgers T. S. Approaches and Methods in Language Teaching. 4th ed. – Cambridge: Cambridge University Press, 2022. – 410 p.
12. Pennington M. C., Rogerson-Revell P. English Pronunciation Teaching and Research. – London: Palgrave Macmillan, 2023. – 287 p.
13. Baxromov B. S. Xorijiy tillarni o'qitishda zamonaviy metodlar. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2022. – 172 b.